

Filatelistický pitaval

Glückselig, Josef: Filatelistický pitaval. Nakladatelství Kokos 1998. 363 strany, ilustr., váz. Cena 269 Kč.

Kdo by neměl rád napínavé kriminální příběhy! A když jsou dokonce z filatelistického prostředí? Pak by taková kniha neměla chybět na nočním stolku žádného správného sběratele známek.

Josef Glückselig takových příběhů sebral desítky a dohromady vydaly na docela tlustou knížku. Má podtitul "malá historie kriminálních činů kolem poštovních známek" a setkáme se v ní třeba s tajemným a veřejně dokonce ani nikdy neodhaleným Mr. Johnem, úředníkem telegrafní přepážky britské pošty, umístěné v budově londýnské burzy cenných papírů, který na přelomu 60. a 70. let minulého století frankoval podávané telegramy padělanými jednošilinkovými známkami a nahospodařil si tak pěkné jmění, s nímž zakrátko odešel na předčasný odpočinek. Jiní padělatelé a rozšiřovatelé padělek zase takové štěstí neměli. V roce 1853 byla odhalena skupina tiskařů, kteří ve Veroně zhotovovali padělky známek první lombardské emise; její členové skončili s několikaletými tresty v rakouských žalářích.

V kapitole Otazníky kolem vejprtských falz autor uvádí výsledky vlastního bádání o těchto populárních padělcích ke škodě pošty. Ani po osmdesáti letech od jejich vzniku totiž není jasné, kdo a kde tyto padělky tří hodnot naší první emise - Hradčan 1918 - zhotovil, ani jak byly rozšiřovány. Otázka, s níž si badatelé lámali hlavu nejvíc, zní - jak je možné, že padělané známky se vyskytují na ústřížcích balíkových průvodků s otisky razítek všech tří vejprtských pošt? Znamky na balíkové průvodky totiž tehdy nalepovala pošta, a tak by padělatelé museli důmyslně proniknout do jejího distribučního systému nebo dokonce získat spolupracovníky přímo mezi jejími zaměstnanci na všech tamních balíkových přepážkách - obojí se přitom zdá jen

málo pravděpodobné. Jak to tedy bylo? Odpověď - jak už to mnohdy bývá - je naprosto jednoduchá. Autor po mnoha desítkách let vyhledal pamětníky a zjistil, že ve Vejprtech v roce 1920 doslova vzkvétala domácí rukodělná výroba a drobní živnostníci tak denně odesílali veliké množství balíků a balíčků do všech koutů republiky i do ciziny. Na poštách byl tedy trvalý nápor, a tak se trpělo, aby si lidé nosili průvodky už předem vyfrankované; konec konců to pracovníkům pošt šetřilo práci. A právě známky, které si tihle malí výrobci sami lepili na průvodky, byly nejspíš těmi později proslavenými padělkami ke škodě pošty. Padělatelé je vyráběli v německém Bärensteinu, od Vejprť odděleného jen hraniční řekou. Odtud je pašeráci přenášeli do Čech a s patričnou slevou prodávali prostřednictvím místních kompliců. Jak je to najednou všechno jednoduché a jasné, když nám to někdo pěkně vysvětlí, že? Ale kolik času a detektivního pátrání je za tím skryto!

V knize nechýbí ani podrobné vylíčení osudů dvou asi nejslavnějších světových padělatelů vzácných poštovních známek - Françoise Fourniera a Jeana de Speratiho, jejichž výrobky se dodnes čas od času objevují v některé ze zahraničních filatelistických aukcí. Oba se vydávali vlastně za přátele filatelistů, pro něž vyrábí „umělecké napodobeniny“ jinak nedostupných vzácných známek. Ve skutečnosti však se svými výrobky čile obchodovali a šlo jim o jediné - o co největší vlastní zisk.

Ale my se tu zapovídali a padesát stránek knížky je pryč! To by nás nakladatelství moc nepochválilo, kdybychom tu všechny ty slavné i méně známé historie vyslepičili a nikdo by si pak jejich knížku nemusel kupovat! Proto už jenom bleskově - aféra slavného vídeňského obchodníka s poštovními známkami Sigmunda Friedla s prodejem padělaných novinových Merkurů, která se udála na přelomu století, případ s padělanými přetisky Österreich na třifeníkových známkách s portrétem A. Hitlera z roku 1945, padělků už i tak dost pochybých Československých revolučních přetisků z roku 1918, aféry velkopadělatele Jaroslava Švandy ze 30. a 40. let, s jehož jménem jsou spojeny například masově rozšířené padělků Hradčan, dodnes strašící v mnoha tuzemských i zahraničních sbírkách či knižtiskové padělků protektorátního přetisku z roku 1939, Lešetického podíl na vzniku emise Pošta Československá 1919 a spekuláční okolnosti, které ji doprovázely, podvodná vydání neexistujících států, známky jako kontraband, krádeže poštovní makulatury, loupež osmdesátibloku modrých Merkurů z pražského Poštovního muzea (byl podle ní natočen dokonce film!), případ s nevydaným aršíkem L. Svobody z roku 1975, vraždy pro známky (z těch spáchaných v Československu zmiňme vraždu, jejíž oběť se v druhé polovině šedesátých let stal Vlastimil Paulíček, či tu z roku 1986, kdy byl surově ubodán nestor českých filatelistů čtyřnadesátiletý Antonín Charouz), známky ve službách špionáže i jako předmět ideologické diverze, a další a další příběhy z odvrácené strany filatelie - prostě obsáhlá knížka plná napínavého a mnohdy i poučného vyprávění.

Ale abychom jenom nechválili. Knize by rozhodně prospěla pořádná korektura - jazyková i věcná. Už obrázku na první stránce obálky se musí zasvěcený čtenář pousmát - grafik tu k orámování použil stylizované perforace s atypickými kulatými zoubky, které se vyskytují snad pouze u klasických finských emisí z let 1860 - 66, přitom každý mladý filatelista ze zkušenosti ví, že zoubky standardních perforací jsou nahoře rovné, jak byly od sebe odtrženy. Na poslední straně obálky je zase vyobrazen slavný devítiblok 20 f Magyar posta z emise Pošta Československá 1919, jehož okraje jsou jako by okousané od myši či molů, přitom stejný devítiblok je uvnitř knihy vyobrazen nepoškozený. Z chyb věcných uvedme například opakovaný nesprávný údaj, že rakouský novinový Merkur z roku 1851 v modré barvě měl nominální hodnotu 6 krejcarů (str. 56 a 58) - ve skutečnosti byla jeho hodnota desetkrát menší, volně zaměňování výrazů arch a aršík u přepážkových archů německé výplatní známky 3 pf z roku 1941 (str. 71 a následující), opakovaně nesprávné označení místa narození padělatele Speratiho - Pistola namísto Pistoia (str. 43 a 44), přetisková protektorátní série z roku 1939 neplatila od 15. března 1939 (str. 100), ale byla vydána až o rovné čtyři měsíce později, řada vyobrazení, zejména černobílých, je značně zkomolených (např. str. 10 a 148); a to, bohužel, není pracně vyhledaný výčet, kterým by chtěl kritik ukázat, že knihu pečlivě přečetl, ale jen malá ukázka z desítek dalších chyb a chybiček.

Nedívejme se však na všechno jen černě! Nejspíš sice budou tyhle neopravené omyly a překlepy některé čtenáře rušit a popouzet, v očích jiných však zase mohou knize dodávat nestrojené bezprostřednosti - nakonec ji nepsal žádný exaktní vědec, vážící každé slůvko - a přibližovat ji obyčejným filatelistům; můžeme si říkat - tak vida, tohle víme lépe než sám autor!

A že řadu historek z knížky už dávno známe odjinud? S historkami je to jako s anekdotami, i ty nejstarší a nejfousatější se tak jeví jenom těm, kdo už je notoricky znají, pořád ale dorůstají generace těch, kdo si je rádi poslechnou poprvé. Tahle knížka je psána s nadšením, autorovo zaujetí pro filatelii z ní přímo číší, a že jsou v ní sem tam chyby? - prosím vás, a kdo je nemá?

Za klad lze považovat i připojený seznam použité literatury, celkově moderní vzhled knihy, a taky skutečnost, že přes kriminální, a tedy neveselé téma pojal ji autor veskrze optimisticky, co se filatelie a její budoucnosti týče. V doslova ostatně Josef Glückselig píše - „Filatelie je přese všechno, co bylo na předcházejících stránkách řečeno, báječná záliba. Poskytuje svému vyznavači zábavu, poučení i vzrušení. Je ustavičně přichyštěná nabídnout člověku nezištnou samaritánskou službu, ocitne-li se v těžké životní situaci. Vy, kteří jste jejími cititeli, dejte jí, co jí náleží, a vy, co jste se ještě neodhodlali se jí dvořit, pusťte se do toho. Nebudete litovat. Zvláště budete-li ve střehu před těmi, o nichž jste si přečetli v této knize.“

Takže - koupit, nebo nekoupit? To si musí každý čtenář rozhodnout sám. Já osobně jsem si knihu koupil a nejenže jsem si hezky počel, ale k několika historkám, které jsem dosud neznal, se určitě vrátím v některém ze svých článků.

FRANTIŠEK BENEŠ